

kirkkoon ja sen johtajaan, patriarkkaan, kun taas Putiniin liittyvät vaatimukset esitettiin vain sivulauseessa. Myös todistuksena käytetystä laulusta oli poistettu Putinia koskevat sanat.

Todistajana esiintynyt turviamies kertoi olleensa tyttöjen tempauksesta niin kauhistunut ja traumatisoitu, ettei voinut nukkua kahteen kuukauteen. Oikeudenkäynnin kuudenäköisenä päivänä keskityttiin siihen, mikä on paljas olkapää. Kun eräs syytetyistä lupasi demonstroida tätä tuomarille, tämä kieltäytyi.

Syyttäjän yhteenvedossa ryhmän todettiin syyllistyneen nimenomaan uskovaisten tunteiden loukkaamiseen, ei poliittiseen toimintaan. Puolustusasianajaja myönsi ryhmän olleen väärässä paikassa, rukoilleen väärällä tavalla ja kääntäneen takamuksensa kirkon pyhintä osaa kohti. Venäjän perustuslaki sallii kuitenkin eri ideologiat ja kieltää yhden valtiollisen ideologian. Nadežda Tolokonnikova sanoi loppupuheenvuorossaan oikeudenkäynnin olevan tuomio Venäjän valtiolliselle järjestelmälle: se alkaa muistuttaa Stalinin ajan troikkaa – tutkija, tuomari ja syyttäjä muodostavat oikeuslaitoksen ja kaiken yläpuolella on poliittinen vaatimus rankaisemisesta. Tolokonnikova jatkaa:

Olette iskeneet käärmeen pesään, joka nyt on tullut takaisin ja hyökkää kimppuunne. Ei ole yhtenäistä uskovaisten ryhmää, monet ortodoksit rukoilevat meidän puolestamme. Olemme puhuneet Putinia ja järjestelmää vastaan, mutta meidän tuomarimme eivät voi sanoa sitä: heidän suunsa on ommeltu kiinni, he ovat vain sätkynukkeja. ... Kuten Solženitsyn sanoi, sanat rikkovat sementin. Dissidentit suljettiin psykiatriisiin laitoksiin ja vankiloihin, mutta nimenomaan he määrittivät järjestelmän kohtalon. Repäiskää pois olkalaprunne ja maistelkaa vapauden tuoksua meidän kans-

samme..

Maria Aljohina totesi loppupuheenvuorossaan oikeudenkäynnin olevan ”laittomuuden ydintä”. Ryhmän tarkoituksena on ollut saada aikaan toimintaa Putinin luomaa valtaverтикаalia vastaan. Koululaitos ei ota yksilöä huomioon, vapaa ajattelu torjutaan nuoresta saakka, yhteiskunta on alistunut ja kristillinen nöyryys muutettu orjuuttamisen välikappaleeksi. Kirkkoa on alettu käyttää politiikan instrumenttina. Ryhmä halusi yhdistää ortodoksisen kulttuurin visuaaliset muodot protestikulttuurin muotoihin, kirkko voi siirtyä protestikulttuurin puolelle. Jos meidät tuomitaan, me olemme voittaneet.

Ei ole syytä toistaa Nadeždan ja muiden kokemuksia työleireillä, sillä ne toistavat pitkälti Marian kokemuksia. Nadežda ei halunnut allekirjoittaa vetoamuksia. Hän näki valtiovallan ja oikeuslaitoksen staattisena rakenteena, jota ei voinut muuttaa. Myös nyky-Venäjän taide on jähmettyä, staattista. Kun Tolstoi aikanaan alkoi jakaa uudenlaista tietoutta kansalle, kirkko alkoi kiinnostua tästä – nyt historia toistaa itseään.

Ryhmä tuli kuuluisaksi ja oli huomion keskipisteessä maassa ja sen ulkopuolella kuukausien ajan. Se on vannonut jatkavansa toimintaansa. Keskeisinä vaikuttamisen kohteina ovat edelleenkin väestön passiivisuus, nykyisen

valtaregiimin dominantti asema suhteessa lainsäädäntöön ja oikeuslaitokseen sekä julkisen mielipiteen manipulointi. Ryhmän anoessa ennen aikaista vapauttamista, sen jäsenet tekivät yhä yhteenvetoa filosofiastaan. Joseph Brodskya lainaten he totesivat, että mitä sisältörikkaampi on yksilön esteettinen kokemus, sitä terävämpi on hänen moraalinen tuntonsa ja sitä vapaampi hän on, vaikkei välttämättä onnellisempi.

Näin ryhmän jäsenet jatkavat Brodskyn, Solženitsynin, Martšenkon julistuksia neuvostoajan oikeudenkäynneissä samassa väkevässä hengessä. He ovat tunnustaneet ja pyytäneet anteeksi toimintansa ylilyöntejä ja mahdollisia virheitä, mutta niiden puolusteluksi esitetyt argumentit ovat heidän kannaltaan ymmärrettäviä. Sanat voivat murtaa sementin, mutta ennen sitä ne on saatava kuulumaan, korkealta ja lujaa, myös epätavallisin keinoin. Välinpitämättömyyttä, tavanomaisuutta, staattisuutta vastaan tarvitaan järeitä aseita ja siinä missä Aleksei Navalny herättelee ihmisiä ”terävällä kepillä”, on Pussy Riotin keinona muutokseen pyrkimiseksi pitkälle viety räväkkyys, epätavallisuus ja poikkeavuus – sanomahan on kaikilla neuvostoajan dissidenteistä alkaen ollut sama.

Taisto Tolvanen

Rakkaudesta, kärsimyksestä ja runoudesta

Riikka Pelo: *Jokapäiväinen elämämme*. Helsinki: Teos, 2013. 525 s. ISBN: 978-951-851-389-9 (sid.)

Finlandia-palkitussa romaanissaan *Jokapäiväinen elämämme* Riikka Pelo kertoo Marina Tsvetajevan ja tämän tyttären Aljan (Ariadna Efron) traagiset

elämäntarinat. Huomion kiinnittäminen lapseen tuo 1920- ja 1930-luvuilla tapahtuvan teoksen temaattisesti nykyaikaan, jolloin menneisyyden tapahtumia on alettu tarkastella uudelleen lasten kokemusten kautta.

Äidin ja tyttären suhde – tai äidin suhde tyttäreensä – muodostaa teoksen jätteen. Tsvetajevan

tytär tunnetaan kirjallisuushistoriassa ja muistelmissa äitinsä kuvaamana erityistapauksena. Hänestä on muodostunut runoilijan ylevöittäjä, mutta samalla äänetön hahmo. Romaanissaan Riikka Pelo antaa tyttärelle oman kuvitteellisen äänen. Fiktiivinen muoto tarjoaa kirjailijalle vapauden kertoa tapahtumat tyttären kokemina. Kuvaamalla ”suurta runoilijaa” lapsen ja tyttären näkökulmasta kirjailija onnistuu väistämään aiemmat Tsvetajeva-tulkinnat.

Venäläinen uskonnollinen filosofi Vladimir Solovjov totesi 1900-luvun taitteessa, että ihmisen erottaa luomakunnasta kyky rakastaa ja kyky luoda. Rakkaus ja luovuus tekevät ihmisestä yksilön ja irrottavat hänet muusta luomakunnasta, joka itseään toistaan ja lisääntyen jatkaa automaattista kiertokulkuaan. Solovjov erottaa äidinrakkauden omaksi lajikseen; se ei ilmennä yksilön hengen ominaisuuksia, vaan omiin jälkeläisiin kohdistuvana kuuluu lisääntymisen ja luonnon piiriin. Äidinrakkaus on siis automaattista. Solovjovin ja muiden uskonnollisten ajattelijoiden ideat herättivät vastakaikua Marina Tsvetajevaa edeltävässä, venäläisen symbolismin runoilijasukupolvessa. Tsvetajeva ei toistanut edellisen sukupolven ajatuksia sellaisinaan, mutta kaikuja niistä on havaittavissa. Naiskirjailijana Tsvetajeva ei pyydä anteeksi sukupuoltaan eikä liitä äidinrakkautta luonnon hengettömään automaatioon. Mutta luovuus – runoilijan ylevä kutsumus – on velvollisuuksista korkein. Siihen sulautuu myös äidin rakkaus tyttäreen. Tälle kaikelle Pelo löytää romaanissaan vakuuttavan muodon.

Äidin runoilijankutsumus ei ainoastaan jätä lasta kakkossijalle, vaan määrittää hänen arvonsa sekä tyttärenä että ihmisenä. Äidille tytär on väline luovuuteen. Luomisen hetkellä tytär ihmisenä

unohtuu; hänen tarpeensa jäävät vaille huomiota, samoin kuin huomiotta jää hänen ikäkautensa. Hän on äidin muusa. Äidin eroottisetkin rakkaudet ovat välineitä luovuuteen. Pelon romaanissa Marina suhtautuu sekä tyttärensä että rakkauksiinsa samoin kuin edellisen sukupolven miesrunoilijat suhtautuivat vaimoihinsa tai rakastettuihinsa. Äidin lapsellinen itsekeskeisyys pakottaa tyttären varhaiskypsytyen ja vastuunkantoon. Mukana seuraa katkeruus.

Äidille tyttären arvo määrittyy hänen oletetun erityisyytensä mukaan. Tavallinen ei riitä: ”Älä viitsi olla kuin kuka tahansa pikku lapsi”, ojentaa Marina tyttärtään romaanissa. Odotukset ovat suuret, mutta tyttärelle näyttää riittävän olla tavallinen. Pelo kuvaa Marinan ja Aljan yhteistä kirjallista teosta, joka kuitenkin näyttäytyy Marinan teoksena ja josta tytär suuttuneena sanoutuu irti oivallettuaan oman välinearvonsa.

Romaanin varhaisemmassa aikatasossa eletään tyttären lapsuutta, toisessa aikatasossa puolestaan tytär itse odottaa lasta. Raskaus motivoi oman lapsuuden ja äitikokemuksen läpikäymisen; äidiksi tuleminen aika pakottaa pohtimaan omaa äitisuhdetta. Molempien äitiys osuu historiallisiin kriisikohtiin. Marina eli kahden tyttärensä kanssa ensin sisällissodan kurjistamassa Neuvostoliitossa. Irina-tyttären menehdyttyä hän eli pakolaisena Länsi-Euroopassa. Alja palasi Neuvostoliittoon, jossa häntä kuitenkin epäiltiin kansanholliseksi ja tuomittiin vankileirille.

Pelo kuvaa vainojen uhrien kärsimystä eri tavalla kuin on ollut tapana venäläisessä kirjallisuudessa, jossa ruumiin kärsimys käsitteellistetään ja henkistetään. Esimerkiksi Irina Ratušinskajan vuonna 1988 suomeksi ilmestynyt *Harmaa on toivon väri* kuvaa kirjoittajan vankileirikokemuksia jättäen fyysiset kokemukset toisarvoiseen asemaan ja korostaen

henkistä kilvoittelua ja mielipidevankien ylemmyyttä muihin tuomittuihin verrattuna. Ruumiillisen sivuttaminen näkyy myös Lidija Ginzburgin kuvauksessa piirittystä Leningradista (suom. nimellä *Leningradin piirityksen päiväkirja*, 2011). Nälän ja pommitusten aiheuttaman kärsimyksen kuvaus on olennainen osa Ginzburgin teosta, mutta ruumiillinen kärsimys etäännytetään kiinnittämällä huomio intelligentsijan tapoihin reagoida näihin ruumista koetteleviin kärsimyksiin. Sen enempiä Ratušinskajaa kuin Ginzburgiaakaan ei näytä kiinnostavan ruumiin kokemus sinänsä. Sen sijaan Pelo kuvaa kärsimystä nimenomaan ruumiin kokemuksen kautta. Tämä puolestaan tuo mukaan sukupuolen merkityksen. Sukupuoleen kohdistuvasta väkivallasta venäläisessä kirjallisuudessa on tapana vaieta. *Jokapäiväinen elämä* taas luo esimerkiksi Aljan vangitsemista seuraavasta kiduttamisesta kuvan, jossa sukupuolella on olennainen merkitys niin kiduttajille kuin raskaana olevalle kidutettavalle. Alja on raskaana ilmiantajalleen ja pahoinpitely johtaa keskenmenoon. Jumaloidusta tyttärestä ei tullut äitiä.

Vastaavalla tavalla kuin Marina kirjoitti tyttärensä, kirjoittaa Pelo tyttären ja äidin suhteen. Suomalaiskirjailija on onnistunut nivomaan ikäaikaiset teemat – rakkauden, kärsimyksen ja runouden – historialliseen materiaaliin tavalla, joka puhuttelee tämän ajan ihmistä.

Niin paljon kuin romaani kerää syyllisyyttä äiti Marinan harteille, se tarjoaa hänelle myös synninpäästön. Tyttärensä kohtaloa hän ei voi muuttaa, mutta omalla itsemurhallaan hän – romaanin mukaan – lunasti pojalleen elämän Neuvostoliiton vainojen vuosina. Itsekkäästä äidistä löytyi henkistä suuruutta aikana, jolloin luovuudelle ja runoudelle ei enää ollut sijaa.

Kirsti Ekonen